

Pešbus med epidemijo. (vir:Lucija Pušnik)

Andrejka Fajmut,
OŠ Črna na Koroškem

Pešbus in Bicivlak v Črni na Koroškem

IZVLEČEK: V prispevku sta predstavljena projekta Pešbus in Bicivlak, ki učence osnovne šole spodbujata k trajnostnim načinom prihajanja v šolo: peš, s skiroji, z rolerji in s kolesi. V Črni na Koroškem se namreč že vrsto let trudimo za zdrav način življenja in bivanja v našem kraju. K temu v veliki meri pripomoreta tudi omenjena projekta. Zelo pomembna je kontinuirana izvedba, zato pri nas Pešbus »vozi« celo šolsko leto, vsak petek.

Učenci ob sodelovanju v projektih zelo uživajo, kar je pokazala kratka anketa med udeleženci. Namen teh dveh projektov je torej prebuditi se, poklepetati, skratka uživati na poti v šolo ter se v izobraževalni proces vključiti z bistro glavo, četudi je kdaj zjutraj zelo mrzlo in čeprav je za pot potrebno vzeti dežnik in rokavice.

Ključne besede: trajnostni način, zdrav način, šolski projekt, Pešbus, Bicivlak.

Walking Bus and Bicycle Train in Črna na Koroškem

Abstract: This article draws attention to the projects Walking Bus and Bicycle Train, both of which encourage primary school pupils to use more sustainable ways of travelling to school: on foot, on a scooter, on rollerblades or by bike. Indeed, the inhabitants of Črna na Koroškem have been working toward a healthy lifestyle for a number of years and the above mentioned projects have undoubtedly made a valuable contribution.

That said, it is vital for pupils to establish a routine, which is why a Walking Bus »runs« every Friday throughout the school year. A short survey among the participants has shown that they find both projects hugely enjoyable. The idea behind these activities is for the pupils to wake up, to chat, in essence, to enjoy themselves on the way to school; as a result, they clear their minds for learning regardless of frosty or rainy mornings.

Keywords: sustainable way, healthy way, school project, Walking Bus, Bicycle Train

Uvod

Po letu 2000 so različne strokovne institucije ugotovljale velik porast telesne mase šoloobveznih otrok. »Poročilo organizacije UNICEF za države OECD iz leta 2010 pa je ugotovilo 18-odstotno stopnjo otrok s prekomerno telesno težo in Slovenijo razglasilo za državo z najvišjo stopnjo otrok s prekomerno telesno težo med državami srednje in vzhodne Evrope« (Očkerl, 2017, str. 2). Rezultati se sicer izboljšujejo, toda strokovnjaki poudarjajo, da je pot do zdravja in telesne pripravljenosti otrok še dolga.

Vzroke za prekomerno telesno maso iščemo v slabih prehranjevalnih navadah otrok, pomanjkanju telesne dejavnosti, drugačnem preživljanju prostega časa z manj gibanja in druženja z vrstniki, spremenjenih mobilnih navadah družin in posledično prihajanja v šolo itd.

»Slovenska družba je izjemno avtomobilistično naravnana, kar ima resne družbene in okoljske posledice« in s tem ne bomo spremenili ustaljenih škodljivih mobilnostnih navad (Očkerl, 2017, str. 2). V izogib tem trendom sta se oblikovala projekta Pešbus in Bicivlak, ki sta načina spremljana poti v šolo, pri katerih se učenci v šolo odpravijo peš ali s kolesom v organiziranih skupinah po premišljeni začetih poteh in po stalnem urniku. Skupine otrok spremljajo odrasli – najpogosteje so to starši, ki se izmenjujejo v dogovorjenem ritmu, v nekaterih primerih pa tudi drugi člani širše družine (dedki in babice) ali drugi prostovoljci.

Namen projekta je torej, da:

- spodbuja samostojno dejavno pot v šolo,

- povečuje vsakodnevno fizično dejavnost otrok in s tem boljšo telesno pripravljenost,
- spodbuja osebni in socialni razvoj otrok ter krepki odgovornost, zavest o lastnih zmožnostih in neodvisnosti,
- postopno vpeljuje otroke v usvajanje prometnih predpisov in pravil vedenja, da postanejo suvereni udeleženci v prometu,
- vzgaja ozaveščene posameznike z zdravim in okolju prijaznim življenjskim slogom,
- se zaznajo omejitve in ovire v prostoru, ki hojo ali kolesarjenje v šolo otežujejo,
- se razbremenijo starše, ki tako otroke v šolo pospremi samo ob določenih dnevih, ne pa vsak dan, in s tem se zmanjša število poti, opravljenih z avtomobilom, ter posledično tudi količino škodljivih izpustov v okolje,
- pritegne tudi druge udeležence k hoji in zadrževanju na javnih prostorih,
- postane aktivna pot v šolo v širšem družbenem interesu, zato je pomembno, da si lokalna skupnost prizadeva spodbujati takšno prakso (Očkerl, 2017).

Naši začetki in izkušnje s kampanjo Traffic Snake

V začetku šolskega leta 2016/17 sem se udeležila usposabljanja za mednarodno kampanjo Traffic Snake, Prometna kača, ki je bila namenjena spodbujanju trajnostnih načinov prihajanja v šolo. Cilj je bil, da se učence spodbuja, naj čim večkrat pridejo v šolo peš, s kolesi, s skiroji ali skupinskim prevozom, s čimer med drugim spodbujamo tudi zmanjševanje onesnaževanja okolja.

Slika 1: Traffic Snake, Prometna kača. (vir: Andrejka Fajmut)

Jeseni istega leta je potekala 14-dnevna kampanja Traffic snake, v katero so bili vključeni učenci od 1. do 5. razreda. Učiteljice so vsako jutro beležile načine prihajanja učencev v šolo. Za vsak trajnostni način prihoda so učenci prejeli posebno nalepko, jih določeno število nalepili na veliko skupno nalepko, te pa so nato zbirali na velikem panoju v obliki kače v avli šole. Razredi so med sabo tekmovali, kdo bo zbral največ razrednih nalepk.

Na usposabljanju so predstavili tudi začetno idejo Pešbusa. Ker so mi bili cilji in nameni tega projekta všeč, sem na šoli predlagala, da bi Pešbus izvajali v času kampanje. Tudi učencem je bila ideja všeč, zato sem se odločila, da z našimi dejavnostmi nadaljujemo do konca šolskega leta. Projekt se »je prijel« in tako naš Pešbus vozi že šesto šolsko leto zaporedoma, vsak petek, razen v času počitnic.

Vpeljevanje projekta Pešbus in Bicivlak

Pešbus je ena od dejavnosti v okviru programa Aktivno v šolo in Zdravo mesto, ki spodbuja pešhojo v šolo. Nosilec programa, o katerem si lahko več preberete na povezavi <https://www.aktivnovsolo.si/pesbus/>, je Inštitut za politike prostora (IPoP).

Začetki našega projekta segajo v leto 2016. Tako sta se začela naša dolgoletna pot in naše zanimivo druženje ob »peš petkih«.

Slika 2: Začetna postaja Pešbusa. (vir: Andrejka Fajmut)

Črna na Koroškem je srednje velika vas, kjer trenutno prebiva 3.252 prebivalcev skupaj z zaselki (Statistični urad RS, SiStat, b.d.). To je slikovita vas, znana po mnogih športnikih, olimpijcih in tudi drugih, ki so ime Črne na Koroškem ponesli v svet. Črna in njena okolica sta znani tudi po mnogih naravnih in kulturnih znamenitostih, ki si jih je vredno ogledati. Nenazadnje je v zadnjem času zelo aktualna najdaljša neprekinjena jeklenica v Sloveniji – Olimpline.

Osnovno šolo Črna na Koroškem v letošnjem letu obiskuje 223 učencev. Od tega se je k projektu Pešbus prijavilo 52 učencev, večinoma so to učenci od 1. do 5. razreda. Imamo dve stalni progi, na katerih 'vozi' Pešbus, in sicer iz naselij Rudarjevo (od koder je največ učencev) in Pristava, ki sta najbolj poseljena zaselka v Črni na Koroškem.

Obe začetni lokaciji sta približno enako oddaljeni od šole, in sicer kak kilometer. Učencev na poti ne ovirata niti dež niti sneg.

Slika 3: Snežne razmere. (vir: Andrej Fajmut)

Leta 2018 je Občina Črna na Koroškem sodelovala v projektu *Drugače potujem, z naravo sodelujem*. Ena od dejavnosti je bil tudi naš projekt Pešbus. Takrat smo pridobili sredstva, s pomočjo katerih smo za udeležence naročili odsevne brezrokavnike, kape s ščitnikom in dežnike, vse opremljene z napisom Pešbus. To je učence še dodatno motiviralo za pridno zbiranje štampiljk. Dogovor je namreč bil, da učenec, ki zbere najmanj 15 štampiljk, prejme eno ali več darilc. Kape in dežnike so učenci lahko nesli domov ter jih uporabili na naslednjih Pešbusih, brezrokavnike pa sem shranjevala v šoli. Od lanskega leta dalje vsak učenec skrbi za svoj odsevni brezrokavnik.

Slika 4: Zloženska Pešbus (vir: Andrejka Fajmut)

V okviru projekta *Drugače potujem, z naravo sodelujem* smo izdelali tudi zloženko na temo Pešbusa, ki je bila namenjena promociji našega projekta.

Na popotovanju s Pešbusom nas vedno spremlja tudi Tom, lutka, »a living puppet«, ki jo otroci obožujejo, saj jo želijo vsi nositi.

Preden v posameznem šolskem letu začnemo s petkovo hojo v šolo, na roditeljskem sestanku staršem predstavim projekt in ga tudi osmislim, in sicer s podajanjem ciljev in namenov skupaj z vsemi pripomočki, ki jih bomo pri dejavnosti uporabljali. Večina staršev se s projektom strinja in mu je naklonjena. Za udeležbo otrok na Pešbusu prevzemajo odgovornost starši. Tako svojo in tudi pripravljenost otrok sodelovati pri projektu pokažejo s tem, ko izpolnijo prijavnico. To je prijavnica programa Aktivno v šolo (O programu – Aktivno v šolo, b.d.).

V prvem letu izvajanja projekta, torej v šolskem letu 2016/17, smo uporabljali lastne vozovnice, ki smo jih ob prihodu v šolo pritrldili na oglasno desko ter tako spremljali, kako učenci posameznih razredov pridno hodijo s Pešbusom.

Slika 5: Začetno leto izvajanja. (vir: Mihaela Goltnik)

Organizacija aktivnosti Pešbus na naši šoli

Iz Rudarjevega startamo ob 7.45, s Pristave pa malo prej, ob 7.40. Na začetnih lokacijah določimo dva učenca za nošenje transparenta, učenci odložijo torbe v vozičke in pešpotovanje se lahko prične. Vozičke nam je priskrbel Občina Črna na Koroškem, da bi bila udeležba na Pešbusu še bolj množična in da učence pri hoji ne bi ovirale težke šolske torbe. Vozičkov sedaj v času epidemije ne uporabljamo, da se torbe učencev ne bi mešale.

Ob poti se nam pridružijo učenci, ki ne pridejo na začetno postajo. V času razglasitve epidemije smo

Slika 6: Voziček za prevažanje šolskih torb. (vir: Lucija Pušnik)

ohranili našo dejavnost, vendar smo določili ustrezno razdaljo med razredi, hodili smo in še hodimo v mehurčkih.

Spremljevalci poskrbimo, da je hoja varna, torej da učenci hodijo tako, da ne ogrožajo sebe in drugih. Na poti iz Rudarjevega hodimo ves čas po isti strani ceste, saj nam ni treba prečkati cestišča. Med hojo so učenci razigrani, se sproščeno pogovarjajo in videti je same nasmejane obraze.

V centru Črne na Koroškem se oba Pešbusa združita in nastane en velik. Tako skupaj nadaljujemo pot proti šoli. Pred šolo učenci prevzamejo šolske torbe (v času, ko uporabljamo vozičke za torbe), prvošolce prevzame ena od spremljevalk in jih pospremi do njihovega vhoda v šolo, saj naprej od črte zaupanja zmorejo sami.

Slika 7: Velik Pešbus (vir: Lucija Pušnik)

Na cilju učenci v svoje Pešbuse vozovnice prejmejo šampiljke in se odpravijo v svoje učilnice.

Slika 8: Vozovnica za Pešbus. (vir: Andrejka Fajmut)

Spremljevalci pospravijo vozičke v notranjost šole, od koder jih starejši učenci odpeljejo na startno mesto v Rudarjevem, kjer čakajo na naslednji petek. Na Pešbusu smo večinoma isti spremljevalci, in sicer dve nedavno upokojeni učiteljici, dva upokojenca in koordinatorica projekta, ki vedno spremlja Pešbus. V tem šolskem letu smo Pešbus do začetka oktobra prehodili že šestič (v Evropskem tednu mobilnosti kar trikrat).

Anketa med udeleženci Pešbusa

V preteklem šolskem letu 2020/21 smo med učenci izvedla kratko anketo, v kateri nas je zanimalo, zakaj so se odločili za sodelovanje v tem projektu in se tako odločili, da hodijo ob petkih s Pešbusom v šolo in kaj jim je pri tem všeč. Odgovarjalo je vseh takrat 34 prijavljenih učencev. Na prvo vprašanje je večina odgovorila, da radi hodijo, ker gredo na zrak in je zdravo ter se razgibajo in uživajo. Nekaj jih je odgovorilo tudi, ker dobijo stampiljko ali ker se zbudijo in umirijo.

Na drugo vprašanje je velika večina odgovorila, da jim je všeč to, da gredo s prijatelji skupaj v šolo, da imamo vozičke in šolskih torb ni treba nositi, da imajo oblečene brezrokavnike, da so dobre volje, da nosijo transparent in še kaj.

Iz odgovorov učencev lahko sklenemo, da je Pešbus učinkovita dejavnost in da se učenci počasi zavedajo učinkov, ki jih prinaša projekt.

Naj še dodam, da je dala ena od vzgojiteljic pobudo, da bi z nami hodili tudi otroci najstarejše vrtčevske skupine, ki imajo prostore v šoli. Idejo so posredovali

starši. Seveda sem bila navdušena nad tem predlogom in malčki so prejeli malo manjše odsevne brezrokavnike, prav tako dobijo vsak teden stampiljko v svojo vozovnico, na kar so zelo ponosni. Letos se nam jih je pridružilo pet.

Organizacija aktivnosti Bicivlak na naši šoli

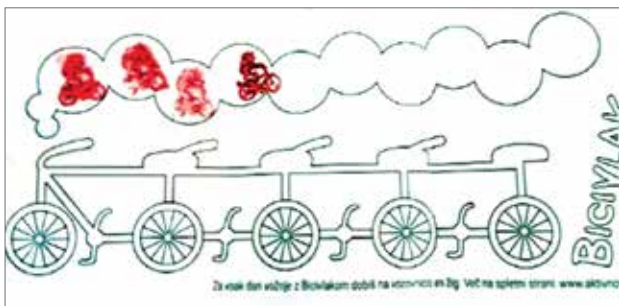
Bicivlak je drug trajnostni način prihajanja v šolo. Ta projekt smo začeli pozneje kot Pešbus, saj zahteva nekaj več priprav. Tudi za Bicivlak so učenci prejeli prijavnice, s katerimi so potrdili svojo udeležbo, starši pa so podpisali izjavo za udeležbo. Namenjen je učencem od 5. razreda naprej (čeprav še nimajo opravljenega kolesarskega izpita), prijavili so se predvsem peto- in šestošolci. Prav tej starostni stopnji pride izkušnja s kolesarjenjem najbolj prav. V šolskem letu 2021/22 sodeluje v projektu 12 učencev.

Naš dan za Bicivlak je četrtek. Začetna postaja je enaka kot ena izmed začetnih postaj Pešbusa – Rudarjevo. Učenci prejmejo drugačne, kolesarske odsevne brezrokavnike, ki jih uporabljam za pripravo na kolesarski izpit.

Spremljevalci smo enakomerno razporejeni med kolesarji, saj je treba nekatere učence opozarjati na varnostno razdaljo med njimi, voznja po vozišču pa je tudi veliko zahtevnejša od vožnje po kolesarski stezi, ki je v našem kraju žal nimamo. Promet je včasih kar nevaren, predvsem težki tovornjaki, ki prevažajo les.

Slika 9: Kolesarjenje v krožišču. (vir: Lucija Pušnik)

Slika 10: Valova vozovnica. (vir: Maja Kacil)

Pot nas pelje iz Rudarjevega na Pristavo in po drugi strani reke Meže skozi center Črne na Koroškem do šole. Vzame nam dobrih 20 minut, ob poti pa se nam priključijo učenci, ki stanujejo tam. Pot nas vodi skozi krožišče in proti šoli.

Pri šoli učenci prejmejo štampiljke v svoje vozovnice. Ker je treba učence, ki še nimajo opravljenega kolesarskega izpita, po pouku spremljati domov, poteka naša kolesarska pot tudi v obratni smeri. Učenci se po končanem pouku zberejo pred šolo in skupaj se odpravimo na pot.

V šolskem letu 2021/22 je do začetka oktobra Bicivlak peljal že štirikrat in gotovo bo v spomladanskem času ponovno »vozil«. Če bodo vremenske razmere ugodne, bomo z dejavnostjo nadaljevali tudi še v jesenskem času. Želimo spodbujati kolesarje, da jih ne moti jutranji mraz na kolesu, saj smo primerno opremljeni in oblečeni. Sama menim, da je pomembno, da učenci spoznajo tudi, da je kolesarjenje primerno za večino časa v letu, ne samo za poletje. Te izkušnje in tudi gost in nevaren promet se mi zdijo za otroke neprecenljive.

Anketa med udeleženci Bicivlaka

Tudi med udeleženci Bicivlaka sem izvedla kratko anketo. Na vprašanje, zakaj gredo ob četrtkih z

Slika 11: Srečanje zdravih šol Koroške. (vir: Branka Božank)

Bicivlakom v šolo, je večina odgovorila, ker radi kolesarijo in se ukvarjajo s športom. Na vprašanje, kaj jim je všeč, je večina odgovorila, da to, da se peljemo naokoli in ne gremo takoj do šole. Nekateri so odgovorili tudi, da jim je všeč, ker kolesarijo skupaj s prijatelji. Na vprašanje, kdo jih je navdušil za to, je večina odgovorila, da jih je navdušila koordinatorica projekta, nekatere pa so navdušili prijatelji ali družinski člani.

Tudi pri Bicivlaku smo prisotni stalni spremljevalci, vključno z razredničarko 5. razreda.

Odrasle osebe tako mlajšim dajemo dober zgled.

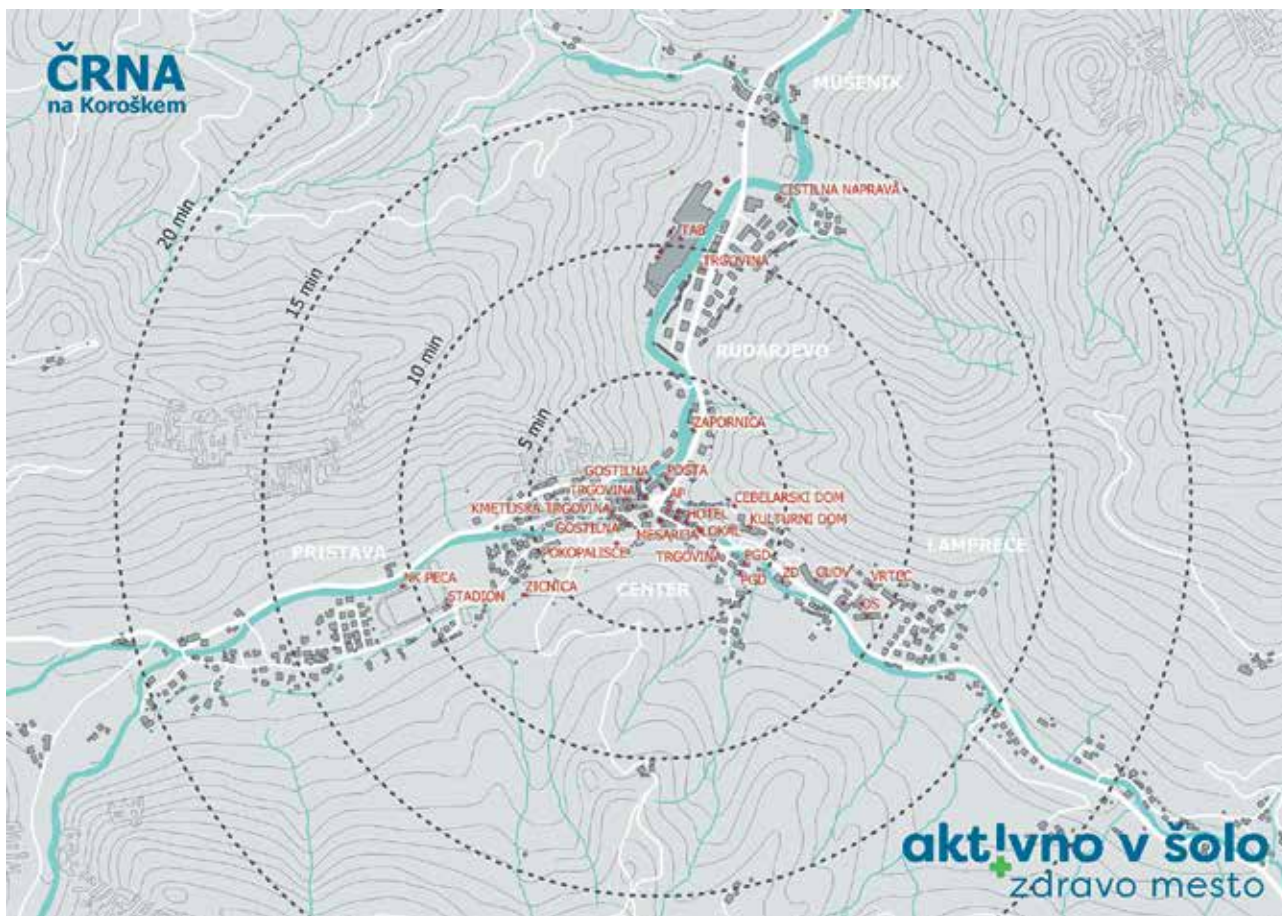
Pešbus in dejavna udeležba zunaj Črne na Koroškem

Septembra 2018 smo projekt Pešbus predstavili na Ravnah na Koroškem na srečanju zdravih šol Koroške. Vse šole, ki so predstavljale svoje šolske projekte, so imele postavljene stojnice. Naša naloga je bila spremljati udeležence na tem dogodku od njihovega prevoza do prizorišča dogajanja. »Potniki«, predvsem otroci, so prejeli izdelane vozovnice.

Z nekaterimi učenci smo 7. novembra 2018 Pešbus predstavljali tudi na Nacionalnem posvetu zdravih šol v Zrečah. Naša aktivnost je bila predstavljena tudi v Mariboru na zaključni konferenci Akt!vno v šolo, in sicer 17. septembra 2019.

Črna na Koroškem in načrt hodljivosti

V mesecu aprilu se je Občina Črna na Koroškem odzvala povabilu Inštituta za politike prostora (IPoP) in oddala prijavo za program Akt!vno v šolo in Zdravo mesto, ki ga sofinancira Ministrstvo za zdravje. Inštitut za politike prostora (IPoP) je k sodelovanju vabil občine, ki bi želele izdelati lokalni načrt hodljivosti ter postaviti hojo v središče svojih prizadevanj za javno zdravje in kakovost bivanja. Med prispelimi vlogami so v okviru programa Akt!vno v šolo za pripravo načrta hodljivosti izbrali občino Črna na Koroškem. Na prvo srečanje in k sodelovanju smo bili vabljeni deležniki različnih trajnostnih načinov gibanja. Vsak od udeležencev je prispeval svoj delež k razpravi o pogojih za varno in zdravo hojo v našem kraju in okolici. Skupaj smo naredili analizo obstoječega stanja, člani skupine Inštituta za politiko prostora (IPoP) so si ogledali stanje na terenu. K sodelovanju pri ogledu in obravnavi nevarnih točk v kraju so povabili nekaj učencev naše šole in koordinatorico projekta. Učenci so s svojimi izkušnjami in poznavanjem okolja kritično sodelovali v razpravi o varnostnem stanju v kraju.

Slika 12: Koncentrični krog. (vir: <https://www.aktivnovsolo.si/nacrtovanje-hodljivosti-prvi-koraki-v-crni-na-koroskem/>)

Končni izdelek vseh dejavnosti deležnikov je bil izdelan načrt občine s koncentričnimi krogi, ki ponazarjajo oddaljenost posameznih točk v Črni in njeni okolici od centra Črne na Koroškem.

Kot je razvidno iz koncentričnega kroga, je večina točk v okolici Črne oddaljenih le 20 min hoje od središča kraja. Vse te razdalje lahko z nekaj dobre volje in brez težav premagamo peš.

Sklep

Izvajanje Pešbusa smo na OŠ Črna na Koroškem s pomočjo občine prilagodili možnostim za organizacijo spremstva in hkrati zagotovili, da ga vsaj en dan v tednu izvajamo celo šolsko leto. S tem pomembno prispevamo k utrjevanju zdravih potovalnih navad in razbremenjevanju okolice šole ter nenazadnje tudi staršev. Izvajanje Bicivlaka smo v Črni povezali s pripravami na opravljanje kolesarskega izpita in tako več šolarjem zagotovili možnost kolesarjenja v šolo.

Spreminjanje potovalnih navad je dolgotrajen in zahteven proces, pomembno je, da se programi in akcije, ki spodbujajo aktivno mobilnost, kot sta Pešbus in

Bicivlak, lahko izvajajo dovolj dolgo in kontinuirano.

Z dejavnostma bomo vsekakor nadaljevali tudi v prihodnje, odvisno seveda od situacije in različnih omejitev. Pomembno je, da je dejavnost všeč otrokom, učencem ter da tako pozitivno vplivamo na njihov in svoj življenjski slog, kar je odlična naložba za našo skupno prihodnost.

Viri in literatura

Aktivno v šolo. (b.d.). Pridobljeno s <https://www.aktivnovsolo.si/>.

Dokumentacija in gradiva za projekt. (b.d.). Pridobljeno s <https://www.aktivnovsolo.si/o-projektu/>.

Očkerl, P. (2017). *Priročnik za izvajanje spremljane poti v šolo - pešbus in bicivlak.* Ljubljana: Focus, društvo za sonaraven razvoj. Pridobljeno s http://www.aktivnovsolo.si/wp-content/uploads/Priroric_URN-NBN-SI-DOC-92DYDG3U.pdf.

Okoren J. in Simoneti M. (junij 2020): *Načrtovanje hodljivosti – prvi koraki v Črni na Koroškem.* Pridobljeno s <https://www.aktivnovsolo.si/nacrtovanje-hodljivosti-prvi-koraki-v-crni-na-koroskem/>.

Statistični urad Republike Slovenije, SiStat. (b.d.). Pridobljeno s <https://pxweb.stat.si/sistat/sl/Podrocja/Index/100/prebivalstvo>.